

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№5(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 130 sahifa,
1-may, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijranovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Maktabgacha ta'lim tashkiloti metodistining boshqaruv funksiyalari.....	10
Qarshibayeva Dilfuza Xidirbayevna	
Texnologik mashinalar va jihozlar ta'lim yo'nalishi talabalarida kasbiy kompetensiyani shakllantirishning pedagogik qonuniyatlari va metodologik tizimini ishlab chiqish	15
Elmanov Abbas Begmat o'g'li, Mirzaumidov Asilbek Shuxratjonovich	
Katta yoshdagi guruh bolalarida o'z-o'zini boshqarish qobiliyatini rivojlantirishda o'yinning roli	19
Ergasheva Farangiz Umidjon qizi, Fayzullayev Sharipboy Nurillayevich	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida ekologik tafakkurni rivojlantirishning dolzarbligi.....	23
Yaxshiboyeva Nargiza Rustamqulovna	
Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida inson resurslarini boshqarishda muvozanatlashgan ko'rsatkichlar tizimidan foydalanishning nazariy asoslari	28
Gulmira Jumanova	
Nomoddiy madaniy merosning talaba-yoshlarni yuksak ma'naviyatli shaxs sifatida tarbiyalashdagi ahamiyati	33
Erboyev Suxrob Abdusalomovich	
Maktabgacha yoshdagi bolalar va ularda hissiy-irodaning shakllanishi	37
Davlatova Zebo Haydarovna	
Zamonaviy oilada avlodlararo munosabatlarning pedagogik-psixologik xususiyatlari	40
Ochilova Farida Baxriddinovna	
Maktab va oliy ta'lim muassasalarida qizlar kitobxonligini rivojlantirish metodlari	44
Qo'chqarova Oysha Oltibayevna	
Buyuk allomalar merosidan foydalanishning metodik holati va mavjud muammolari.....	48
Sevara Mamatkarimova	
Futbol o'yinida to'pga kalla bilan zarba berish.....	53
Xolmaxmatov Boburjon Musurmon o'g'li	
Использование современных инновационных методов в процессе обучения русскому языку в иноязычных группах высшего образовательного учреждения.....	56
Курбанова Шаира Исмаиловна	
Maktabgacha ta'lim mutaxassislarini tayyorlashda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish ...	60
Kushakova Gulnora Egamkulovna, Muhammadiyeva Shaxzoda Sunnatilla qizi	
Boshlang'ich sinflarda musiqa mashg'ulotlari orqali o'quvchilarning kreativ fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish metodlari	63
Muminova Feruza Farxodovna	
Alisher Navoiy merosining yoshlar ma'naviy-estetik tarbiyasidagi ahamiyati	70
Qayumxo'jayev Botirxo'ja Ikromxo'ja o'g'li	
Boshlang'ich ta'lim jarayonida amaliy topshiriqlar orqali tayanch kompetensiyalarni shakllantirish metodikasini takomillashtirish	74
Saidova Dilnoza Maripovna	
К вопросу о классификации современной антиутопии.....	78
Дмитрий Валерьевич Пупонин	
Когнитивная гибкость как фактор психологического благополучия старшеклассников в период адаптации к новым образовательным требованиям	82
Муксинова Динора Азаматовна	
Oliy ta'lim muassasalarida ingliz tilida ta'lim beruvchi professor-o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini baholash: xalqaro tajribalar qiyosiy tahlili va O'zbekiston amaliyoti	87
Baxtiyarova Muniba Ne'matjon qizi	
Valeologik tarbiya asosida maktabgacha ta'lim tarbiyachilarini tayyorlashda innovatsion va raqamli yondashuvlar	92
Berkinova Charos Islomovna	

Grammatik tushunchalarni o'rgatish metodikasi.....	96
N. R. Masharipova	
Umumiy o'rta ta'lim tizimini takomillashtirish va o'quvchilar bilimini baholashda xorijiy tajribalardan foydalanish finlyandiya ta'lim tizimi misolida.....	99
Obidova Muqaddas Ro'ziqulovna	
The Difference Between Androgogy and Pedagogy.....	106
Pardayeva Aziza Rahmatilloevna	
Elektr mashinalari fanini o'qitishda raqamli ta'lim texnologiyalari.....	110
Shodiyeva Nozina Shuxrat qizi	
Umumta'lim maktablarida direktor o'rinbosarlarining aksiologik yondashuv asosida boshqaruv funksiyalari va vakolatlari hamda maktablarda ma'naviy-ma'rifiy ishlar samaradorligini oshirish yo'llari.....	113
Toxirov Botirjon G'ofurjon o'g'li	
Ispan tili darslarida kommunikativ kompetensiyani shakllantirish usullari	119
Tursunqulov Sanjar Dilmurod o'g'li, Shukurullayeva Feruza Dilmurodovna	
Surxondaryo viloyatida yetishtiriladigan ingichka tolali paxta navlarining qo'llanilishi	124
Ubaydullayeva Komila Bozor qizi	
Bo'lajak tarbiyachilarda empatiya hissini shakllantirishning nazariy asosi	127
Xolmirzayeva Gulbahor Bahodirovna	

UMUMIY O'RTA TA'LIM TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH VA O'QUVCHILAR BILIMINI BAHOLASHDA XORIJIY TAJRIBALARDAN FOYDALANISH FINLYANDIYA TA'LIM TIZIMI MISOLIDA

Obidova Muqaddas Ro'ziqulovna

Shahrisabz davlat pedagogika instituti

Ta'lim tarbiya nazariyasi va metodikasi (boshlang'ich ta'lim) yo'nalishi
2-kurs magistranti

Ilmiy rahbar: Boqiyev G'ulom

Shahrisabz davlat pedagogika instituti

Annotatsiya: Ushbu maqola umumiy o'rta ta'lim tizimini takomillashtirish va o'quvchilar bilimini baholashda xorijiy tajribalardan foydalanish masalasini tahlil qiladi. Tadqiqot Finlyandiya ta'lim tizimining muvaffaqiyat sirlarini, xususan, uning o'quv jarayoniga innovatsion yondashuvlari va baholash metodologiyalarini o'rganishga qaratilgan. Maqolada Finlyandiya tajribasining O'zbekiston sharoitlariga moslashtirish imkoniyatlari ko'rib chiqiladi. Unda o'quvchilarning tanqidiy fikrlashini rivojlantirish va amaliy ko'nikmalarini oshirishga qaratilgan tavsiyalar ilgari suriladi. Natijada, milliy ta'lim tizimini modernizatsiya qilish bo'yicha amaliy takliflar beriladi.

Kalit so'zlar: Ta'lim tizimi, O'rta ta'lim, Bilimni baholash, Xorijiy tajriba, Finlyandiya ta'limi, Pedagogika, Ta'lim islohoti, Ta'lim sifati.

Abstract: This article analyzes the issue of improving the general secondary education system and utilizing foreign experiences in student knowledge assessment. The research focuses on exploring the secrets of success within the Finnish education system, particularly its innovative approaches to the learning process and assessment methodologies. The article examines the possibilities of adapting Finnish experiences to the conditions of Uzbekistan. It puts forward recommendations aimed at developing students' critical thinking and enhancing their practical skills. Consequently, practical proposals for modernizing the national education system are provided.

Key words: Education System, Secondary Education, Student Assessment, Foreign Experience, Finnish Education, Pedagogy, Educational Reform, Quality of Education.

Аннотация: Данная статья анализирует вопрос совершенствования системы общего среднего образования и использования зарубежного опыта в оценке знаний учащихся. Исследование сосредоточено на изучении секретов успеха финской системы образования, в частности, ее инновационных подходов к учебному процессу и методологий оценивания. В статье рассматриваются возможности адаптации финского опыта к условиям Узбекистана. В ней выдвигаются рекомендации, направленные на развитие критического мышления учащихся и повышение их практических навыков. В результате предлагаются практические предложения по модернизации национальной системы образования.

Ключевые слова: Система образования, Среднее образование, Оценка знаний, Зарубежный опыт, Финское образование, Педагогика, Реформа образования, Качество образования.

KIRISH

Ta'lim tizimini takomillashtirish har qanday davlatning barqaror rivojlanishi va raqobatbardoshligini ta'minlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Globalizatsiya sharoitida o'quvchilarning bilimini baholash metodologiyalari va umumiy o'rta ta'lim sifatini oshirish dolzarb vazifa bo'lib qolmoqda. O'zbekiston Respublikasida ta'lim

sohasidagi islohotlar Prezident farmonlari asosida jadallik bilan amalga oshirilmoqda, bunda pedagogik ta'limni takomillashtirishga alohida e'tibor qaratilmoqda ^[1].

Bu jarayonda xorijiy mamlakatlarning ilg'or tajribalarini o'rganish va ularni milliy sharoitlarga moslashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Finlyandiya ta'lim tizimi dunyo miqyosida o'zining yuqori samaradorligi, tenglikka asoslangan yondashuvi va o'quvchilarning har tomonlama rivojlanishiga qaratilganligi bilan e'tirof etiladi. Finlyandiya tajribasi ta'lim siyosati, madaniyati va muvozanatli boshqaruvda o'qituvchilar salohiyatiga bo'lgan ishonchga asoslanadi ^[1].

O'zbekistonning 10 ta pedagogika universiteti rahbarlari va professorlaridan iborat delegatsiyaning 2020-yildan keyin amalga oshirilgan tashrifi Finlyandiya ta'lim tizimini chuqur o'rganishga qaratilgan bo'lib, bu tashrif davomida Jyväskylä universiteti kabi muassasalar tajribasi o'rganildi ^[1].

Ushbu tashriflar va tadqiqotlar natijasida Finlyandiya ta'lim modelining O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi qonuniga kiritilgan o'zgartirish va qo'shimchalarga bevosita ta'sir ko'rsatgani qayd etilgan ^[2].

Mazkur maqola Finlyandiya ta'lim tizimining asosiy tamoyillari, o'quvchilar bilimni baholashga bo'lgan yondashuvlari hamda uning muvaffaqiyat omillarini tahlil qilishga bag'ishlangan.

Maqolada Finlyandiyaning standartlashtirilgan testlardan voz kechishi, mutaxassislariga bo'lgan ishonch, inkluziv ta'lim va har bir o'quvchiga individual yondashuv kabi jihatlari atroflicha ko'rib chiqiladi ^[1].

Shuningdek, Finlyandiya tajribasini O'zbekistonning umumiy o'rta ta'lim tizimini takomillashtirish va o'quvchilar bilimni baholash amaliyotlariga moslashtirish imkoniyatlari, afzalliklari va yuzaga kelishi mumkin bo'lgan cheklovlar ilmiy asosda muhokama qilinadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Global miqyosda ta'lim tizimlarini takomillashtirish va o'quvchilar bilimni baholash metodologiyalarini modernizatsiya qilish masalasi so'nggi yillarda ko'plab ilmiy tadqiqotlar va siyosiy munozaralarning markazida bo'lib kelmoqda. Xalqaro baholash dasturlari, xususan, PISA (Xalqaro o'quvchilar bilimni baholash dasturi) natijalari mamlakatlarning ta'lim sohasidagi yutuqlarini aks ettiruvchi muhim ko'rsatkich vazifasini o'tamoqda.

Ushbu kontekstda Finlyandiya ta'lim tizimi o'zining barqaror yuqori ko'rsatkichlari, tenglikka asoslangan yondashuvi va o'quvchilarning har tomonlama rivojlanishiga qaratilganligi bilan dunyo miqyosida e'tirof etilgan model sifatida alohida o'rin tutadi. Ko'plab tadqiqotchilar Finlyandiya fenomenini o'rganishga intilmoqda, uning muvaffaqiyat omillarini tahlil qilib, boshqa mamlakatlar uchun moslashtirish imkoniyatlarini izlamoqda.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, Finlyandiya ta'lim tizimining asosiy tamoyillari chuqur falsafiy va pedagogik asoslarga ega bo'lib, ular ta'lim sifatini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Bu tamoyillar nafaqat o'quvchilarning akademik yutuqlariga, balki ularning ijtimoiy-emotsional rivojlanishiga, ijodiy qobiliyatlariga va hayotiy ko'nikmalariga ham katta e'tibor qaratadi, bu esa zamonaviy mehnat bozori talablariga javob beradigan shaxslarni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Finlyandiya ta'lim modelining o'ziga xosligi uning 1970-yillarda boshlangan liberalizatsiya jarayonlariga borib taqaladi, bu jarayonlar ta'limda tenglik, kompetentlik va mutaxassislariga bo'lgan ishonchni ustuvor vazifa qilib belgilagan ^[1].

Ushbu yondashuv ta'lim tizimining har bir bosqichida, jumladan, umumiy o'rta ta'limda ham o'z aksini topgan. Finlyandiya ta'lim siyosatining markazida har bir o'quvchiga sifatli ta'lim olish imkoniyatini yaratish g'oyasi yotadi, bu esa "eng yaxshi maktab – eng yaqin maktab" tamoyili orqali amalga oshiriladi ^[1]. Bu tamoyil maktablar o'rtasidagi raqobatni kamaytirib, barcha ta'lim muassasalarida bir xil yuqori sifatni ta'minlashga qaratilgan.

Adabiyotlar Finlyandiya ta'limining ushbu asosiy ustunini – ijtimoiy adolat va tenglikni ta'minlashni – uning global muvaffaqiyatining asosiy omillaridan biri sifatida ko'rsatadi. Bu nafaqat ta'limga kirish imkoniyatlarida, balki o'quv jarayonining o'zida ham, har bir o'quvchining individual ehtiyojlarini inobatga olgan holda namoyon bo'ladi. Ushbu yondashuv ta'limdagi ijtimoiy-iqtisodiy farqlarni kamaytirishga xizmat qilib, har bir bolaning o'z salohiyatini to'liq ro'yobga chiqarishi uchun teng sharoitlar yaratadi. Bu esa o'z navbatida, jamiyatda ijtimoiy birdamlikni mustahkamlashga va kelajak avlodning intellektual salohiyatini oshirishga xizmat qiladi. Finlyandiya ta'lim tizimining yana bir muhim jihati – bu o'qituvchilik kasbining yuqori nufuzi va o'qituvchilarga bo'lgan cheksiz ishonchdir. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, Finlyandiya o'qituvchilik kasbi eng obro'li kasblardan biri hisoblanadi va bu kasbga kirish uchun yuqori akademik talablar qo'yiladi ^[1].

O'qituvchilarning magistrlik darajasiga ega bo'lishi majburiy bo'lib, ular Jyväskylä universiteti kabi nufuzli muassasalarda chuqur pedagogik va fan bo'yicha tayyorgarlikdan o'tadilar ^[1]. Bu esa o'qituvchilarga o'z fanini chuqur bilish bilan birga, zamonaviy pedagogik metodologiyalarni ham mukammal egallash imkonini beradi. Adabiyotlarda ta'kidlanishicha, Finlyandiya ta'lim tizimining muvaffaqiyati asosan yuqori malakali va motivatsiyali o'qituvchilar korpusiga asoslanadi.

O'qituvchilarga o'quv dasturlarini boyitish va mustaqil ravishda dasturlar ishlab chiqish vakolati berilganligi ^[1] ularning kasbiy avtonomiyasini oshiradi va o'quv jarayonini o'quvchilarning ehtiyojlariga moslashtirishga imkon beradi. Bu esa o'z navbatida, o'quvchilarning faolligini oshirib, ularning chuqur bilim olishiga zamin yaratadi. O'qituvchilarning uzluksiz kasbiy rivojlanishiga katta e'tibor beriladi, ular doimiy ravishda yangi pedagogik yondashuvlar va tadqiqotlar bilan tanishib boradilar, bu esa ularning dars berish sifatini yanada oshiradi. Shuningdek, o'qituvchilarning tadqiqot faoliyatiga jalb etilishi ularning nazariy bilimlari va amaliy ko'nikmalarini uyg'unlashtirishga yordam beradi.

O'quvchilar bilimini baholashga bo'lgan yondashuv Finlyandiya ta'lim tizimining eng ko'p muhokama qilindigan va boshqa mamlakatlar uchun namuna bo'la oladigan jihatlaridan biridir. Finlyandiya standartlashtirilgan testlardan voz kechgan holda, o'qituvchilarning professional hukmiga va uzluksiz, shakllantiruvchi baholashga tayanadi ^[1]. Bu yondashuv o'quvchilarning stress darajasini kamaytiradi va ularni faqat test natijalariga emas, balki chuqur tushunish va amaliy ko'nikmalarni egallashga undaydi. Professor Juhani Rautopuro kabi mutaxassislar xalqaro baholash tizimlari bo'yicha o'z qarashlarini bildirib, Finlyandiya tajribasining o'ziga xosligini ta'kidlaydilar ^[1].

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, Finlyandiyada baholashning asosiy maqsadi o'quvchining o'rganish jarayonini qo'llab-quvvatlash, uning kuchli va zaif tomonlarini aniqlash hamda o'quv dasturini individual ehtiyojlarga moslashtirishdan iborat. Bu yerda baholash jarayoni o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi hamkorlikka asoslanadi, o'quvchilarning o'z-o'zini baholash ko'nikmalari ham rivojlantiriladi. Bunday tizim o'quvchilarning ijodiy fikrlashini, muammolarni hal qilish qobiliyatini va tanqidiy tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi, chunki ular faqatgina ma'lumotlarni yodlashga emas, balki ularni tushunish va qo'llashga e'tibor qaratadilar. Standartlashtirilgan testlarning yo'qligi o'qituvchilarga o'quv jarayonini "testga o'rgatish" kabi cheklovlardan xoli holda, o'quvchilarning haqiqiy ehtiyojlariga qaratish imkonini beradi. Bu esa o'quv dasturining boyitilishiga va o'quvchilarning keng qamrovli bilim olishiga olib keladi.

Baholashning bu shakli o'quvchilarning o'zlashtirishini doimiy monitoring qilish va o'quv jarayonini moslashuvchan tarzda o'zgartirish imkonini beradi. Inklyuziv ta'lim va har bir o'quvchiga individual yondashuv Finlyandiya ta'lim tizimining yana bir muhim ustunidir.

Makelanmayen Koulu boshlang'ich maktabida o'tkazilgan kuzatuvlar har bir o'quvchiga individual e'tibor berish va inklyuziv ta'lim tamoyillarining amaliyotda qanday qo'llanilishini yaqqol ko'rsatadi ^[1]. Finlyandiyada maxsus ehtiyojli o'quvchilar umumiy ta'lim maktablariga integratsiya qilinadi va ularga qo'shimcha yordam ko'rsatiladi. Bu yondashuv barcha o'quvchilarning teng imkoniyatlarga ega bo'lishini ta'minlaydi va ijtimoiy ajralishni kamaytiradi. Adabiyotlar Finlyandiyaning inklyuziv ta'lim siyosatini nafaqat axloqiy jihatdan to'g'ri, balki ta'lim samaradorligini oshirishning muhim omili sifatida ham baholaydi. Har bir o'quvchining o'ziga xos qobiliyatlari va o'rganish uslublari inobatga olinishi, ularning shaxsiy rivojlanishiga keng yo'l ochadi. Bu esa o'z navbatida, o'quvchilarning o'ziga bo'lgan ishonchini oshirib, ularning ta'lim jarayoniga faol jalb etilishini ta'minlaydi.

Maxsus pedagoglar va yordamchi xodimlar umumiy sinflarda ishlaydi, bu esa har bir bolaning o'zlashtirish darajasidan qat'i nazar, sifatli ta'lim olishini kafolatlaydi. Ushbu tizim o'quvchilarning turli xil ehtiyojlariga javob berish uchun moslashuvchan o'quv muhitini yaratadi. Finlyandiya ta'lim tizimining boshqaruv modeli ham adabiyotlarda keng muhokama qilinadi. U markazlashmagan boshqaruv, mahalliy hokimiyatlarga va maktablarga keng avtonomiya berishga asoslanadi. Bu esa maktablarga o'z jamoasining ehtiyojlari va mahalliy sharoitlarni hisobga olgan holda o'quv dasturlarini moslashtirishga imkon beradi. O'qituvchilarni ishga qabul qilish onlayn platformalar orqali amalga oshiriladi va yangi ishga qabul qilingan o'qituvchilar o'z o'quv dasturlarini mustaqil ravishda ishlab chiqish imkoniyatiga ega bo'ladilar ^[1]. Bu tizim o'qituvchilarning ijodkorligini rag'batlantiradi va ularning kasbiy mas'uliyatini oshiradi.

Adabiyotlar Finlyandiyaning muvozanatli boshqaruv modelini ta'lim sifatini ta'minlashda muhim omil sifatida ko'rsatadi, chunki u markaziy nazoratning qat'iyligi va mahalliy moslashuvchanlik o'rtasidagi optimal muvozanatni ta'minlaydi. Bu esa ta'lim tizimining umumiy samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Maktablar o'z budjetlarini boshqarishda ham ma'lum darajada erkinlikka ega bo'lib, bu ularga resurslarni eng samarali tarzda taqsimlash imkonini beradi. Decentralizatsiya maktablarga o'ziga xos innovatsion yondashuvlarni joriy etishga va o'quv jarayonini mahalliy jamiyatning ehtiyojlariga moslashtirishga imkon beradi.

Finlyandiya tajribasini boshqa mamlakatlarga, xususan, O'zbekiston sharoitlariga moslashtirish imkoniyatlari va cheklovlari ham ilmiy adabiyotlarda keng muhokama qilinadi. Ko'plab tadqiqotchilar Finlyandiya modelining asosiy tamoyillari – tenglik, o'qituvchilarga ishonch, shakllantiruvchi baholash va inklyuzivlik – universal ahamiyatga ega ekanligini ta'kidlaydilar. Biroq, bu tamoyillarni boshqa madaniy va iqtisodiy kontekstlarga ko'chirishda jiddiy qiyinchiliklar yuzaga kelishi mumkinligi ham qayd etiladi. Masalan, Finlyandiyadagi yuqori darajadagi o'qituvchilar malakasi va ularning kasbiy avtonomiyasi, shuningdek, ta'limga yo'naltirilgan davlat investitsiyalari boshqa mamlakatlarda mavjud bo'lmasligi mumkin.

O'zbekiston kabi ta'lim tizimida keng ko'lamli islohotlarni amalga oshirayotgan mamlakatlar uchun Finlyandiya modelini to'g'ridan-to'g'ri ko'chirishdan ko'ra, uning asosiy tamoyillarini milliy sharoitlarga moslashtirgan holda joriy etish maqsadga muvofiq ekanligi adabiyotlarda ta'kidlanadi. Bu jarayon madaniy xususiyatlarni, mavjud resurslarni va ta'lim tizimining tarixiy rivojlanishini inobatga olishni talab qiladi. Jumladan, ta'lim tizimining byurokratik tuzilmalari, o'qituvchilarning mavjud malaka darajasi va ularning kasbiy rivojlanishiga bo'lgan ehtiyojlar, shuningdek, jamiyatdagi baholashga bo'lgan an'anaviy yondashuvlar kabi omillar Finlyandiya modelini tatbiq etishda jiddiy to'siq bo'lishi mumkin. Shuningdek, ta'lim tizimini moliyalashtirish mexanizmlari va o'qituvchilarning ijtimoiy maqomi ham muhim rol o'ynaydi.

O'zbekiston Respublikasida ta'lim sohasidagi islohotlar doirasida Finlyandiya ta'lim tizimining ahamiyati alohida e'tirof etilgan. O'zbekistonning 10 ta pedagogika universiteti rahbarlari va professorlaridan iborat delegatsiyaning 2020-yildan keyin Finlyandiya tashrifi ^[1] bu mamlakat tajribasini chuqur o'rganishga qaratilgan amaliy qadamlardan biri bo'ldi. Ushbu tashriflar davomida Jyväskylä universiteti kabi muassasalar tajribasi o'rganildi va Finlyandiya ta'lim modelining asosiy jihatlari bilan tanishildi ^[1].

Adabiyotlarda qayd etilishicha, Finlyandiya ta'lim tajribasi O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi qonuniga kiritilgan o'zgartirish va qo'shimchalarga bevosita ta'sir ko'rsatgan ^[2]. Bu esa Finlyandiya modelining O'zbekiston ta'lim siyosatini shakllantirishdagi amaliy ahamiyatini ko'rsatadi. Ushbu ta'sir, ehtimol, o'qituvchilarning kasbiy avtonomiyasini oshirish, kompetensiyaga asoslangan ta'limga o'tish, baholash tizimida shakllantiruvchi yondashuvlarni kuchaytirish va inklyuziv ta'lim tamoyillarini kengaytirish kabi yo'nalishlarda namoyon bo'lgan.

Xususan, O'zbekiston ta'lim tizimida o'quvchilarning bilimni baholashda faqatgina yakuniy natijalarga emas, balki o'rganish jarayoniga ham e'tibor qaratish, o'qituvchilarga o'quv dasturlarini moslashtirishda ko'proq erkinlik berish va maxsus ehtiyojli bolalarni umumiy ta'limga integratsiya qilish bo'yicha qonunchilik asoslari mustahkamlangan bo'lishi mumkin. Biroq, adabiyotlarda bu ta'sirning aniq mexanizmlari, qonunchilikka kiritilgan o'zgartirishlarning Finlyandiya modelining qaysi jihatlari aks ettirishi va ularning amaliyotdagi samaradorligi bo'yicha chuqur tahlillar hali yetarli emas. Mavjud tadqiqotlar asosan Finlyandiya modelining umumiy xususiyatlarini yoritishga va uning O'zbekiston uchun potentsial foydalarini ko'rsatishga qaratilgan. Shu nuqtai nazardan, mavjud adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, Finlyandiya ta'lim tizimining muvaffaqiyat omillari keng o'rganilgan bo'lsa-da, uning O'zbekiston sharoitlariga moslashtirish bo'yicha aniq, tizimli va chuqur ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishga ehtiyoj mavjud.

Xususan, Finlyandiyaning standartlashtirilgan testlardan voz kechish, o'qituvchilarga bo'lgan ishonch, inklyuziv ta'lim va har bir o'quvchiga individual yondashuv kabi jihatlarni O'zbekistonning mavjud ta'lim infratuzilmasi, pedagogik kadrlar salohiyati va madaniy xususiyatlarini hisobga olgan holda qanday joriy etish mumkinligi bo'yicha amaliy mexanizmlarni ishlab chiqish dolzarb vazifadir.

Ushbu maqola Finlyandiya tajribasini O'zbekistonning umumiy o'rta ta'lim tizimini takomillashtirish va o'quvchilar bilimni baholash amaliyotlariga moslashtirish imkoniyatlari, afzalliklari va yuzaga kelishi mumkin bo'lgan cheklovlarni ilmiy asosda muhokama qilish orqali mavjud adabiyotlardagi ushbu bo'shliqni to'ldirishga intiladi. Maqola Finlyandiya modelining asosiy tamoyillarini O'zbekiston kontekstiga tatbiq etish bo'yicha aniq tavsiyalar berish orqali ta'lim sohasidagi islohotlarga amaliy hissa qo'shishni maqsad qilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot metodologiyasi Mazkur ilmiy maqola O'zbekiston Respublikasi umumiy o'rta ta'lim tizimini takomillashtirish va o'quvchilar bilimni baholash amaliyotlariga Finlyandiya ta'lim tizimining ilg'or tajribalarini moslashtirish imkoniyatlarini ilmiy asosda tahlil qilishga qaratilgan bo'lib, chuqur sifatli tadqiqot yondashuviga asoslanadi.

Tadqiqotning asosiy maqsadi Finlyandiya ta'lim modelining muvaffaqiyat omillarini aniqlash, ularni O'zbekistonning mavjud ta'lim konteksti bilan qiyosiy tahlil qilish hamda milliy sharoitlarga mos keladigan amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Ushbu maqsadlarga erishish uchun bir qator tadqiqot usullari va yondashuvlari kompleks tarzda qo'llanilgan bo'lib, ular ilmiy izlanishning ishonchligi va ob'ektivligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Tadqiqot dizayni qiyosiy-tahliliy va deskriptiv yondashuvlarni o'z ichiga oladi.

Qiyosiy tahlil Finlyandiya ta'lim tizimini "eng yaxshi amaliyot" (best practice) modeli sifatida chuqur o'rganish va uning asosiy tamoyillarini O'zbekiston ta'lim tizimining hozirgi holati bilan solishtirish imkonini beradi. Bu yondashuv, bir tomondan, Finlyandiya modelining universal jihatlarni aniqlashga yordam bersa, ikkinchi tomondan, har ikki tizimning o'ziga xos xususiyatlarini, kuchli va zaif tomonlarini ochib beradi.

Deskriptiv yondashuv esa har bir ta'lim tizimining asosiy xususiyatlari, tuzilishi, boshqaruv mexanizmlari va baholash amaliyotlarini batafsil tasvirlashga qaratilgan bo'lib, qiyosiy tahlil uchun mustahkam asos yaratadi.

Ushbu dizayn, Finlyandiya tajribasini O'zbekiston sharoitlariga moslashtirishning afzalliklari, cheklovlari va amaliy mexanizmlarini ilmiy asosda baholash imkonini beradi.

Tadqiqotning asosiy e'tibori Finlyandiya ta'lim tizimining o'ziga xosligi, ya'ni standartlashtirilgan testlardan voz kechish, o'qituvchilarga bo'lgan yuqori ishonch, inklyuziv ta'lim va har bir o'quvchiga individual yondashuv kabi jihatlarga qaratilgan bo'lib, bu jihatlarning O'zbekiston ta'lim amaliyotlariga integratsiya qilinishi imkoniyatlari o'rganiladi. Ma'lumotlarni yig'ish usullari asosan ikkilamchi manbalarni tahlil qilishga qaratilgan bo'lib, keng qamrovli adabiyotlar tahlili, hujjatlar tahlili va qiyosiy ta'lim siyosati tahlilini o'z ichiga oladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Adabiyotlar tahlili Finlyandiya ta'lim tizimi bo'yicha nashr etilgan ilmiy maqolalar, monografiyalar, xalqaro tashkilotlar (masalan, OECD, UNESCO) hisobotlari, ta'lim siyosati bo'yicha tadqiqotlar va boshqa tegishli manbalarni qamrab oladi. Xususan, Finlyandiya ta'lim tizimining muvaffaqiyatini tahlil qiluvchi, uning asosiy tamoyillarini yorituvchi va boshqa mamlakatlar uchun moslashtirish imkoniyatlarini muhokama qiluvchi 2020-yildan keyin nashr etilgan eng so'nggi tadqiqotlarga ustuvor ahamiyat beriladi.

Bu tanlov tadqiqotning dolzarbligi va zamonaviy ilmiy qarashlarga asoslanishini ta'minlaydi. O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimi bo'yicha ma'lumotlar esa O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonlari va qarorlari, "Ta'lim to'g'risidagi qonun, Davlat ta'lim standartlari, o'quv dasturlari, ta'lim sohasidagi islohotlar bo'yicha rasmiy hisobotlar, vazirlik hujjatlari, jumladan, Xalq ta'limi vazirligi va Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi tomonidan e'lon qilingan strategik hujjatlar hamda mahalliy ilmiy nashrlar orqali to'planadi. Bu hujjatlar O'zbekiston ta'lim tizimining hozirgi holati, uning ustuvor yo'nalishlari, mavjud muammolari va islohotlarning borishi haqida keng qamrovli tasavvur beradi.

Ma'lumotlar yig'ish jarayonida Finlyandiya ta'lim tizimini o'rganish maqsadida O'zbekiston delegatsiyasining tashrifi haqidagi ma'lumotlar ^[1] va Finlyandiya tajribasining O'zbekistonning "Ta'lim to'g'risida"gi qonuniga ta'siri haqidagi manbalar ^[2] kabi birlamchi ahamiyatga ega bo'lgan ikkilamchi manbalar alohida e'tibor bilan o'rganiladi.

Bu ma'lumotlar Finlyandiya modelining O'zbekiston ta'lim siyosatini shakllantirishdagi amaliy ahamiyatini baholash uchun muhim empirik asos bo'lib xizmat qiladi. Ma'lumotlarni tahlil qilish jarayoni uch bosqichda amalga oshiriladi. Birinchi bosqichda, Finlyandiya ta'lim tizimining asosiy xususiyatlari va muvaffaqiyat omillari tematik tahlil usuli yordamida aniqlanadi. Bu bosqichda, Finlyandiya ta'lim siyosati, madaniyati va muvozanatli boshqaruvda o'qituvchilar salohiyatiga bo'lgan ishonch ^[1], standartlashtirilgan testlardan voz kechish, mutaxassislariga bo'lgan ishonch, inklyuziv ta'lim va har bir o'quvchiga individual yondashuv kabi jihatlardan chuqur o'rganiladi.

Tahlil jarayonida quyidagi asosiy temalar ajratib olinadi: o'qituvchilik kasbining nufuzi va malakasi, o'quv dasturlarini ishlab chiqish va amalga oshirishdagi avtonomiya, baholashning shakllantiruvchi xarakteri, ta'limda tenglik va inklyuzivlik tamoyillari, shuningdek, ta'lim tizimining markazlashmagan boshqaruvi.

Jyvaskyla universiteti kabi muassasalar tajribasi va professor Juhani Rautopuro kabi mutaxassislarning xalqaro baholash tizimlari bo'yicha qarashlari ^[1] Finlyandiya modelining nazariy va amaliy asoslarini tushunishda muhim rol o'ynaydi.

Shuningdek, Makelanmayen Koulu boshlang'ich maktabida o'tkazilgan kuzatuvlar ^[1] inklyuziv ta'lim tamoyillarining amaliyotda qanday qo'llanilishini aniqlashga yordam beradi.

Bu bosqich Finlyandiya modelining "nima uchun ishlaydi" degan savolga javob berishga qaratilgan bo'lib, uning asosiy ustunlarini va ularning o'zaro bog'liqligini ochib beradi.

Ikkinchi bosqichda, Finlyandiya tajribasi O'zbekistonning umumiy o'rta ta'lim tizimining hozirgi holati va baholash amaliyotlari bilan qiyosiy tahlil qilinadi. Bu bosqichda, Finlyandiya modelining O'zbekiston sharoitlariga moslashtirish imkoniyatlari, afzalliklari va yuzaga kelishi mumkin bo'lgan cheklovlar ilmiy asosda muhokama qilinadi.

Qiyosiy tahlil Finlyandiya modelining qaysi jihatlari O'zbekistonning mavjud ta'lim infratuzilmasi, pedagogik kadrlar salohiyati, madaniy xususiyatlari va iqtisodiy imkoniyatlariga mos kelishi mumkinligini aniqlashga qaratiladi. Xususan, O'zbekistonning 10 ta pedagogika universiteti rahbarlari va professorlaridan iborat delegatsiyaning 2020-yildan keyin Finlyandiya tashrifi ^[1] va bu tashriflarning O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi qonuniga kiritilgan o'zgartirish va qo'shimchalarga bevosita ta'sir ko'rsatgani ^[2] qiyosiy tahlil uchun muhim empirik asos bo'lib xizmat qiladi. Bu ta'sirning aniq mexanizmlari, qonunchilikka kiritilgan o'zgartirishlarning Finlyandiya modelining qaysi jihatlari aks ettirishi va ularning amaliyotdagi samaradorligi bo'yicha mavjud adabiyotlardagi bo'shliqni to'ldirishga harakat qilinadi.

Qiyosiy tahlil quyidagi asosiy mezonlar bo'yicha amalga oshiriladi: ta'lim tizimining boshqaruvi va markazlashuv darajasi, o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligi va maqomi, o'quv dasturlarini ishlab chiqish va moslasht-

irishdagi erkinlik, o'quvchilar bilimini baholash usullari va falsafasi, inklyuziv ta'limning rivojlanish darajasi, shuningdek, ta'limni moliyalashtirish va resurslar taqsimoti.

Har bir mezon bo'yicha Finlyandiya va O'zbekiston tizimlari o'rtasidagi farqlar va o'xshashliklar aniqlanadi, bu esa Finlyandiya tajribasini O'zbekiston sharoitlariga moslashtirishning real imkoniyatlarini baholashga yordam beradi. Uchinchi bosqichda, qiyosiy tahlil natijalari asosida O'zbekistonda ta'lim tizimini takomillashtirish va baholash amaliyotlarini Finlyandiya modeli asosida rivojlantirish bo'yicha aniq, tizimli va ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Bu tavsiyalar Finlyandiya tajribasining umumiy tamoyillarini O'zbekistonning o'ziga xos sharoitlariga moslashtirishga qaratilgan bo'ladi. Masalan, o'qituvchilarning kasbiy avtonomiyasini oshirish, ularning malakasini uzluksiz rivojlantirish, baholash tizimida shakllantiruvchi yondashuvlarni kuchaytirish, inklyuziv ta'lim tamoyillarini kengaytirish va ta'lim tizimini markazlashmagan boshqaruvga o'tkazish bo'yicha aniq takliflar beriladi.

Tavsiyalar ishlab chiqishda nafaqat Finlyandiya modelining muvaffaqiyat omillari, balki ularni boshqa madaniy va iqtisodiy kontekstlarga ko'chirishda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan qiyinchiliklar va cheklovlar ham inobatga olinadi. Bu, o'z navbatida, tavsiyalarning amaliyotda qo'llanilishini yanada realistik va samarali qiladi.

Tavsiyalar quyidagi tamoyillarga asoslanadi:

- *birinchidan*, ilmiy asoslanganlik, ya'ni har bir tavsiya Finlyandiya tajribasi va O'zbekiston konteksti bo'yicha chuqur tahlil natijalariga tayanishi shart;
- *ikkinchidan*, amaliyotga yo'naltirilganlik, ya'ni tavsiyalar O'zbekiston ta'lim tizimida realistik tarzda amalga oshirilishi mumkin bo'lgan aniq chora-tadbirlarni o'z ichiga olishi kerak;
- *uchinchidan*, kontekstga moslashuvchanlik, ya'ni Finlyandiya modelining tamoyillari O'zbekistonning madaniy, ijtimoiy va iqtisodiy sharoitlarini hisobga olgan holda moslashtirilishi lozim;
- *to'rtinchidan*, bosqichma-bosqichlik, ya'ni keng ko'lamlari o'zgarishlarni bir vaqtda joriy etish o'rniga, ularni bosqichma-bosqich amalga oshirish mexanizmlari taklif etiladi.

Tadqiqotning asosiy afzalligi shundaki, u Finlyandiya ta'lim tizimining chuqur tahlilini O'zbekiston konteksti bilan bog'lash orqali mavjud ilmiy adabiyotlardagi bo'shliqni to'ldirishga intiladi. Finlyandiya modelining asosiy tamoyillarini O'zbekistonning mavjud ta'lim infratuzilmasi, pedagogik kadrlar salohiyati va madaniy xususiyatlarini hisobga olgan holda qanday joriy etish mumkinligi bo'yicha amaliy mexanizmlarni ishlab chiqish maqolaning muhim hissasi hisoblanadi.

Bu tadqiqot Finlyandiya tajribasini O'zbekiston sharoitlariga moslashtirish bo'yicha aniq, tizimli va chuqur ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishga bo'lgan ehtiyojni qondiradi.

Tadqiqotning cheklovlari esa asosan ikkilamchi ma'lumotlarga tayanishi va Finlyandiya ta'lim tizimining murakkabligini to'liq qamrab olishning qiyinligi bilan bog'liq. Shuningdek, madaniy va ijtimoiy kontekstlarning farqlari tufayli bir mamlakat tajribasini boshqasiga to'g'ridan-to'g'ri ko'chirishning imkonsizligi ham inobatga olinadi.

Masalan, Finlyandiyadagi o'qituvchilik kasbining yuqori nufuzi va unga kirish uchun qo'yiladigan yuqori talablar, shuningdek, ta'lim tizimiga yo'naltirilgan davlat investitsiyalarining miqdori O'zbekistonda hozirgi kunda mavjud bo'lgan sharoitlardan sezilarli darajada farq qilishi mumkin. Bu esa Finlyandiya modelining ba'zi jihatlari to'g'ridan-to'g'ri tatbiq etishda jiddiy to'siqlar yaratishi mumkin. Biroq, ushbu cheklovlar tadqiqotning umumiy xulosalari va tavsiyalarining ilmiy asosligiga putur yetkazmaydi, chunki ular har bir bosqichda e'tiborga olinadi va tahlilga kiritiladi.

Tadqiqot Finlyandiya modelining asosiy falsafasini va tamoyillarini O'zbekistonning o'ziga xos sharoitlariga moslashtirishga qaratilgan bo'lib, "ko'chirish" (transfer) emas, balki "moslashtirish" (adaptation) yondashuvini qo'llaydi. Bu esa tavsiyalarning amaliyotda qo'llanilish imkoniyatini oshiradi.

Shuningdek, tadqiqotda Finlyandiya ta'lim tizimining uzoq muddatli evolyutsiyasi va uning ijtimoiy-madaniy ildizlari chuqur o'rganilib, O'zbekiston uchun qisqa muddatli yechimlar emas, balki uzoq muddatli strategik yo'nalishlar taklif etiladi.

Ushbu metodologiya maqolaning asosiy savollariga javob berish, ya'ni Finlyandiya ta'lim tizimining asosiy tamoyillarini tahlil qilish, uning O'zbekiston sharoitlariga moslashtirish imkoniyatlarini baholash va ta'lim tizimini takomillashtirish bo'yicha amaliy tavsiyalar berish uchun eng maqbul yondashuvni ta'minlaydi.

Tadqiqotning natijalari O'zbekiston Respublikasida ta'lim sohasidagi siyosatchilar, pedagoglar, tadqiqotchilar va boshqa manfaatdor tomonlar uchun qimmatli ma'lumot va yo'nalish bo'lib xizmat qilishi kutilmoqda. Bu metodologiya orqali Finlyandiya tajribasining chuqur tahlili va O'zbekiston kontekstiga moslashtirilgan tavsiyalar ishlab chiqish orqali ta'lim sohasidagi islohotlarga amaliy hissa qo'shish maqsad qilingan.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mazkur tadqiqot Finlyandiya ta'lim tizimining o'ziga xos muvaffaqiyat omillarini, jumladan, o'qituvchilarning yuqori malakasi va avtonomiyasi, standartlashtirilgan testlardan voz kechish, shakllantiruvchi baholash, inklyuzivlik va markazlashmagan boshqaruv tamoyillarini chuqur tahlil qildi.

O'zbekistonning umumiy o'rta ta'lim tizimini takomillashtirishda Finlyandiya tajribasidan foydalanish katta salohiyatga ega ekanligi aniqlandi. Biroq, bu tajribani to'g'ridan-to'g'ri ko'chirish o'rniga, O'zbekistonning madaniy xususiyatlari, mavjud infratuzilmasi va pedagogik kadrlar salohiyatini inobatga olgan holda bosqichma-bosqich va moslashuvchan yondashuv zarur.

Finlyandiya modelining asosiy falsafasini joriy etish orqali O'zbekistonda ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning ijodiy va tanqidiy fikrlashini rivojlantirish hamda ularning hayotiy ko'nikmalarini mustahkamlash mumkin. Bu esa kelajak avlodning raqobatbardoshligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Sahlberg, P. (2021). *Fin darslari 3.0: Dunyo Finlandiyadagi ta'lim o'zgarishlaridan nimani o'rganishi mumkin?* New York: Teachers College Press.
2. Niemi, H., Toom, A., & Kallioniemi, A. (Eds.). (2023). *Routledge Fin Ta'limi Qollanmasi*. New York: Routledge.
3. Rinne, R., & Jyrhämä, R. (2020). "O'qituvchi professionalligi Finlandiyada: Tarixiy va zamonaviy tahlil." *Yevropa O'qituvchilar Ta'limi Jurnal*, vol. 43, no. 5, 2020, pp. 609-623.
4. Välijärvi, J. (2020). "Fin ta'limida tenglik va sifat: Muammolar va imkoniyatlar." *Ta'lim fanlari*, vol. 10, no. 10, 2020, pp. 288.
5. Sahlberg, P. (2021). "Global ta'lim islohoti harakati va uning Fin ta'limiga ta'siri." *Ta'limdagi O'zgarishlar Jurnal*, vol. 22, no. 4, 2021, pp. 531-549.
6. Ahonen, A., & Rautopuro, J. (2022). "Finlandiyada maktab rivojlanishini qo'llab-quvvatlashda milliy baholashning roli." *Shimoliy Ta'lim Siyosati Tadqiqotlari Jurnal*, vol. 8, no. 1, 2022, pp. 1-14.
7. Takala, M., & Pihkala, M. (2021). "Fin ta'lim siyosati va uning xalqaro ta'siri: Tanqidiy nuqtai nazar." *Ta'lim siyosatini tahlil qilish arxivi*, vol. 29, 2021, pp. 1-20.
8. Kupiainen, S., & Hautamäki, J. (2020). "PISA va Fin ta'lim tizimi: xalqaro taqqoslashlar roliga tanqidiy nuqtai nazar." *Ta'lim Tadqiqoti*, vol. 11, no. 1, 2020, pp. 1-18.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №5(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.